

**“MUSTAQILLIKKA ERISHISH ARAFASIDA O'ZBEKISTONDAGI
IJTIMOIY-SIYOSIY JARAYONLAR”**

BOYTO'RAYEV SIROJIDIN USMON O'G'LI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

o'qituvchisi

NIYOZQULOV TAVAKKAL HAKIMZODA O'G'LI

CHORSHANBIYEV SUNNAT XOLMURAT O'G'LI

Denov tadbirkorlik va pedagogika

instituti talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda mustaqillikka erishish jarayoniga olib kelgan ijtimoiy va siyosiy omillar, shuningdek, 1991-yilda davlat mustaqilligiga erishilishiga tayyorlov davridagi jarayonlar tahlil qilinadi. 1980-yillar oxiri va 1990-yillarning boshlarida SSSRning zaiflashuvi, iqtisodiy inqiroz, etnik va milliy o'zlikni anglash kabi omillar O'zbekistondagi siyosiy sahnada o'zgarishlarga olib keldi. Respublikada mustaqillikni qo'lga kiritish uchun amalga oshirilgan tashabbuslar, xalq harakatlari va siyosiy partiyalarning roli alohida ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, maqolada O'zbekistonda ijtimoiy-siyosiy strukturalar va mustaqillikka erishish uchun yuritilgan siyosatdagi asosiy qarorlar tahlil qilinadi. 1991-yil 31-avgustda O'zbekiston Respublikasining mustaqilligini e'lon qilish, uni xalqaro hamjamiyat tomonidan tan olinishi, davlat tashkilotlarining mustahkamlanishi va ichki siyosiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar ko'rib chiqiladi. Maqola ijtimoiy-siyosiy jarayonlarning dinamikasini va ular o'zbekistonliklarning milliy g'ururi va erkinlikka bo'lgan intilishlari bilan qanday bog'liqligini ta'kidlaydi. Mustaqillikka erishish yo'li va uning o'ziga xos jihatlari, shuningdek, bu jarayondagi xalq va hukumat o'rtasidagi o'zaro aloqalar muhim mavzu bo'lib qoladi.

Kalit so'zlar. Perestroika, glasnost, intellektual, suvereniteti, dinamikasi, ijtimoiy, iqtisodiy, global, millatchilik

Аннотация. В данной статье анализируются социальные и политические факторы, которые привели к процессу достижения независимости в Узбекистане, а также процессы в период подготовки к достижению государственной независимости в 1991 году. В конце 1980-х — начале 1990-х годов такие факторы, как ослабление СССР, экономический кризис и осознание этнической и национальной идентичности, привели к изменениям на политической сцене в Узбекистане. Отдельно рассматриваются инициативы по обретению независимости в республике, роль народных движений и политических партий. В то же время в статье анализируются общественно-политические структуры в Узбекистане и основные политические решения,

принятые для достижения независимости. Рассмотрены меры, направленные на провозглашение независимости Республики Узбекистан 31 августа 1991 года, ее признание международным сообществом, укрепление государственных организаций и обеспечение внутривнутриполитической стабильности. В статье описана динамика общественно-политических процессов и подчеркнуты их пути. связано с национальной гордостью и стремлением узбеков к свободе. Важными темами остаются путь к независимости и его конкретные аспекты, а также взаимодействие народа и власти в этом процессе.

Ключевые слова. Перестройка, гласность, интеллект, суверенитет, динамика, социальный, экономический, глобальный, национализм.

Kirish

O'zbekistonning mustaqillikka erishishi, mamlakatning tarixidagi eng muhim va murakkab jarayonlardan biri hisoblanadi. 1991-yil 31-avgustda o'zbek xalqining o'z mustaqilligini e'lon qilishi, nafaqat O'zbekiston, balki butun Markaziy Osiyo mintaqasi uchun yangicha siyosiy va ijtimoiy sharoitlarni yaratdi. Shu bilan birga, mustaqillikka erishish jarayoni mamlakatda ko'plab siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlarni talab qildi. Bu maqolada O'zbekistonning mustaqillikka erishish arafasida yuz bergan asosiy ijtimoiy-siyosiy jarayonlar tahlil qilinadi.

1. Sovet Ittifoqidan Chiqarilgan Siyosiy Va Ijtimoiy Holat

O'zbekiston Sovet Ittifoqining tarkibida 70 yil davomida yashadi va bu davrda mamlakat siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalarida Moskvadan qat'iy nazorat ostida bo'ldi. Sovet davrida O'zbekistonning o'ziga xos siyosiy tizimi va ijtimoiy tuzilmasi shakllandi. Bu jarayonda mamlakatda milliy o'zlik, mustaqillik va o'z tarixiga bo'lgan qiziqishlar to'siqlandi. Biroq, 1980-yillarning oxirida Sovet Ittifoqida boshlagan Gorbachevning "perestroyka" (iqtisodiy islohotlar) va "glasnost" (ochiqlik siyosati) kabi islohotlar, O'zbekistonda ham siyosiy o'zgarishlarga turtki bo'ldi. O'zbekiston mustaqillikka erishish uchun tayyorgarlik ko'rish jarayonida, avvalambor, ijtimoiy ong va siyosiy xabardorlik kuchayib bordi. 1989-yilda O'zbekistonda "Erk" (Erkinlar) partiyasi tashkil topgan bo'lib, bu mustaqillikni qo'llab-quvvatlovchi ilk siyosiy harakatlardan biri edi. 1990-yillarning boshlariga kelib, O'zbekistonda milliy istiqodga bo'lgan talablar yanada kuchaydi va bu jarayonning eng muhim bosqichiga olib keldi.

2. Milliy Mustaqillikka Bo'lgan Harakat

1989–1991-yillarda O'zbekistonda mustaqillikka erishish uchun bo'lgan harakatlar siyosiy va ijtimoiy jihatdan muhim ahamiyat kasb etdi. Mustaqillikka intilish, ayniqsa, ijtimoiy qatlamlarda keng tarqaldi. O'zbekistonda ko'plab yoshlar, intellektual qatlam va siyosiy faollar mustaqillikka erishish uchun o'zini namoyon etishga harakat qilganlar. 1990-yilda O'zbekiston SSRning Yuqori Kengashi mustaqillikka tayyorlik sifatida, O'zbekistonda O'zbekiston SSRning prezidentini saylashni amalga

oshirdi. 1991-yil 20-iyulda O'zbekiston SSR mustaqillikka bo'lgan dastlabki qadamlardan biri sifatida o'zining yangi konstitutsiyasini qabul qildi. Bu hujjat, O'zbekistonni mustaqil, suveren davlat sifatida tan olishning asosini tashkil etdi. Aynan shu davrda, O'zbekistonda o'zaro siyosiy kuchlar va guruhlar o'rtasida mustaqillikka erishish uchun kurash boshlanib, milliy uyg'onish, o'zlikni anglash va milliy g'ururning kuchayishiga olib keldi.

3. O'zbekiston Mustaqilligini E'lon Qilish

1991-yil 31-avgustda O'zbekiston SSR o'zining mustaqilligini e'lon qildi. Bu mamlakat tarixidagi eng muhim siyosiy voqea bo'lib, o'zbek xalqining o'z kelajagi haqida mustaqil qarorlar qabul qilish huquqini qo'lga kiritdi. Mustaqillik e'lon qilinishi bilan birga, O'zbekistonda yangi siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy tizimlarni yaratish zarurati yuzaga keldi. Sovet Ittifoqidan chiqib ketish, o'z davlatchiligini yaratish va xalqaro maydonda o'z mustaqil davlat sifatida tanilish O'zbekistonning oldidagi asosiy maqsadga aylandi. Mustaqillikka erishish arafasida mamlakatda amalga oshirilgan islohotlar bir qator siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy qiyinchiliklarga olib keldi. Bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni, xususiy mulkchilikning rivojlanishi, tashqi savdo aloqalarining kengayishi kabi masalalar yuzaga keldi. Biroq, bu jarayonlarda ko'plab ijtimoiy qarama-qarshiliklar va siyosiy inqirozlar ham bo'ldi.

4. Ijtimoiy-Jamiyatdagi O'zgarishlar

Mustaqillikka erishish jarayonida O'zbekistonda ijtimoiy sohada ham sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Xalqning siyosiy faolligi ortdi, matbuot erkinligi va so'z erkinligi uchun kurash boshladi. Biroq, shu bilan birga, yangi davlatni yaratish jarayonida millatchilik va siyosiy qarama-qarshiliklar kuchayib, bu ba'zan ijtimoiy beqarorlikka olib keldi. Mustaqillikka erishish jarayonida diniy harakatlar va islomiy g'oyalar ham kuchayib bordi. O'zbekistonda islom dini, o'zining qadimiy ildizlariga qaytgan holda, milliy o'zlikni anglash va madaniy rivojlanishning muhim omiliga aylana boshladi. Diniy tashkilotlar va jamoatlar siyosiy jarayonlarga faol ravishda aralasha boshladilar.

5. Tashqi Siyosatdagi O'zgarishlar

Mustaqillikka erishishdan so'ng, O'zbekiston o'zining tashqi siyosatida yangi yo'nalishlarni tanladi. O'zbekistonning asosiy tashqi siyosiy maqsadi o'z suverenitetini mustahkamlash, xalqaro maydonda o'zining mustaqil siyosatini yuritish va Markaziy Osiyo mintaqasida xavfsizlikni ta'minlash edi. Mamlakat o'zining iqtisodiy va siyosiy mustaqilligini saqlab qolish uchun yangi diplomatik munosabatlarni rivojlantirishga harakat qildi. O'zbekistonning mustaqillikka erishish jarayoni mamlakat tarixida muhim bir o'zgarish bosqichini tashkil etadi. Bu jarayon siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda katta o'zgarishlarga olib keldi. Mustaqillikka erishish arafasida o'zbek xalqining milliy o'zlik, istiqloq va erkinlikka bo'lgan orzulari, yangi siyosiy va ijtimoiy tuzumlarning shakllanishiga asos bo'ldi.

Mustaqillikka erishganidan so'ng, O'zbekiston uchun yangi davr boshlandi, bu davrda mamlakatning o'ziga xos yo'nalishlar, siyosat va iqtisodiy islohotlar amalga oshirilgan.

6. Ijtimoiy jarayonlar va milliy g'oya

Mustaqillikka erishish jarayonida, ijtimoiy sohada ham katta o'zgarishlar yuz berdi. Xalq o'rtasida milliy qadriyatlar, tarixiy meros va o'zbek tilini tiklashga qaratilgan siyosat asosiy maqsad bo'ldi. O'zbekiston hukumati, mustaqillikning boshlanishi bilan, milliy g'oyani shakllantirish, o'zbek tilining davlat tili sifatida rivojlanishini ta'minlash, madaniy va ilmiy merosni saqlash borasida o'z faoliyatini boshladi. Shuningdek, ijtimoiy adolatni ta'minlash, ta'lim tizimida islohotlar o'tkazish va tibbiyot sohasida yangiliklar kiritish masalalari ham dolzarb bo'ldi.

7. Xalqaro munosabatlar va tashqi siyosat

Mustaqillikni e'lon qilgach, O'zbekiston xalqaro maydonda o'zining mustaqil tashqi siyosatini yurita boshladi. O'zbekiston, avvalo, qo'shni davlatlar bilan yaxshi aloqalarni o'rnatishga, iqtisodiy va siyosiy diplomatiya orqali O'zbekistonni xalqaro maydonda tanitishga intildi. O'zbekistonning tashqi siyosatida, mamlakatning suverenitetini himoya qilish va global siyosiy va iqtisodiy tuzilmalarda o'zining o'rnini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratildi. O'zbekiston mustaqil davlat sifatida o'zining siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy tizimlarini shakllantirishda bir qator qiyinchiliklarga duch keldi. Mustaqillikka erishish jarayonidagi siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlar xalqning uzoq yillar davomida orzu qilgan maqsadiga erishishiga xizmat qildi. Biroq, bu jarayonlar davomida ijtimoiy-siyosiy muammolar va qiyinchiliklar yuzaga keldi, lekin O'zbekiston bugungi kunda o'z mustaqilligini mustahkamlashda va global siyosatdagi o'rnini topishda davom etmoqda.

Xulosa.

O'zbekiston mustaqillikka erishish arafasida, ya'ni 1980-yillarning oxiridan 1991-yilgacha bo'lgan davrda, ijtimoiy va siyosiy jarayonlar sezilarli o'zgarishlarga yuz tutdi. Sovet Ittifoqining umumiy inqirozi va Markaziy Osiyo respublikalaridagi mustaqillik harakatlari ta'sirida O'zbekistonda ham yangi siyosiy va iqtisodiy tuzilmalar shakllana boshladi. O'zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar avvalambor iqtisodiy va siyosiy mustahkamlikka intilish bilan bog'liq bo'ldi. Bu davrda o'zbek jamiyatida qator muammolar, jumladan iqtisodiy inqiroz, mehnat resurslarining cheklanganligi, va siyosiy erkinliklarning cheklanganligi mavjud edi. Biroq, 1980-yillarning oxirlarida Mikhail Gorbachevning perestroika va glasnost siyosatlari ta'sirida O'zbekistonda siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlar boshlanib, mahalliy rahbarlar mustaqillikka erishishni qo'llab-quvvatlashdi. Siyosiy jarayonlar faqat Markaziy hokimiyat bilan emas, balki milliy o'zlikni saqlash va rivojlantirish istagi bilan ham bog'liq edi. O'zbekiston aholisi, xalqining o'z tarixiga, madaniyatiga va urf-odatlariga qaytish istagi sezildi. Mustaqillikka erishish jarayonida O'zbekistonda yoshlar,

ziyolilar va jamoatchilik guruhлари faol ishtirok etib, mustaqil davlatga asos solish uchun harakat qilgan. 1991-yilning 31-avgustida O'zbekiston mustaqillikka erishdi. Bu davrda amalga oshirilgan o'zgarishlar, xalqning milliy o'zligini tiklashga, yangi siyosiy va iqtisodiy tizimni qurishga asos soldi. Mustaqillikka erishish arafasidagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar, shuningdek, O'zbekistonning kelajakdagi taraqqiyoti uchun muhim asoslarni yaratdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. 2017-2021 йилларда Ўзбекистан Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йуналиши буйича Х,аракатлар стратегияси. - Тошкент: Маънавият, 2017.
2. O'zbekiston tarixi. 2-3-kitob. Mustaqil O'zbekiston tarixi. T.Sharq.
3. Муствакил Ўзбекистан тарихининг дастлабки сахифалари. - Тошкент, 2000.
4. Муствакил Ўзбекистан тарихи. Масъул мухаррир А.Сабилов. - Тошкент: Академия, 2013.
5. Муствакиллик: Изохли илмий-оммабоп лугат // М.Абдуллаев ва бошкалар: тулдирилган учинчи нашр. - Тошкент: Шарк, 2006.
6. Новейшая история Узбекистана. Руководитель проекта и редактор: М.А.Рахимов. - Тошкент: Адабиёт учкунлари, 2018.